

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ศึกษาถึงการกระจายรายได้ของครัวเรือนในตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี และศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิด
 - 1.1 แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
 - 1.2 แนวคิดผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน
 - 1.3 แนวคิดการวัดการกระจายรายได้
2. ข้อมูลทั่วไปของตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี
3. ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด

1. แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วีระพล ทองมา และประเจต อำนาง (2547 : 18) สรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยมองว่า การท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ

ดร.ชนิ เอมพันธุ์ และ เรณุกา กลับสุข (2554 : 34) อธิบายไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based tourism : CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนมีการดำเนินการเอง นับตั้งแต่วางแผน การดำเนินการและการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รักษาสภาพแวดล้อม ตลอดจนเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในชุมชน และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจด์ (2553 : 6) ได้นิยามคำว่า การท่องเที่ยวชุมชน คือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการ ทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวของตนเอง ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยววนั้น ๆ และมีส่วนได้ส่วนเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวที่จัดโดยชุมชนนั้นมีจุดขายที่หลากหลายทั้งธรรมชาติ ประวัติศาสตร์

วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต การอนุรักษ์ รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบเพื่อความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยคำว่า “การท่องเที่ยวชุมชน” และ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” ต่างกันในลักษณะของรูปแบบการบริหารจัดการ หากการบริหารจัดการนั้นมีชุมชนดำเนินการเป็นหลักจะใช้คำว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” แต่คำว่า “การท่องเที่ยวชุมชน” คือ การบริหารจัดการไม่จำเป็นต้องดำเนินการโดยชุมชนเป็นหลัก แต่ชุมชนมีส่วนได้ประโยชน์จากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชนของตน ทั้งสองความหมายมุ่งเน้นผลประโยชน์ของชุมชนเหมือนกัน

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทาง และรูปแบบของการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีการนำทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนมาเป็นเอกลักษณ์ในการจัดการท่องเที่ยว และมีการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานุกรม (2542 : 52-53) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเน้นให้ความสำคัญกับชุมชน และบทบาทของชุมชนในฐานะเจ้าของ ไม่ใช่เพียงแค่ความร่วมมือ หรือประโยชน์ที่ถูกรวบรวม และจัดการจากภายนอก ซึ่งมีความสำคัญต่อชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว ดังนี้

1.2.1 ความสำคัญต่อชาวบ้าน

- 1) เกิดการเรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมภายในหมู่บ้าน คนหนุ่มสาวเริ่มสืบค้นภูมิปัญญาจากผู้อาวุโสเพื่อถ่ายทอดแก่นักท่องเที่ยว
- 2) การทำงานร่วมกันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ กระจายบทบาทการทำงาน และสร้างผู้นำ
- 3) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดความมั่นใจในตัวเอง ภูมิใจในวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของตนเอง เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อส่วนรวม
- 4) การตั้งคำถามและข้อคิดเห็นของนักท่องเที่ยว สร้างกระบวนการคิดวิเคราะห์ให้กับชาวบ้าน ทำให้สามารถพัฒนาเนื้อหาและรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวได้

5) เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตมากนัก และใช้เงินทุนน้อยมาก

6) เกิดผลตอบแทนทางสังคม ชาวบ้านไม่รู้สึกโดดเดี่ยว มีเพื่อนจากภายนอกที่เข้าใจในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ ทั้งในแง่ตรงตามและปัญหาที่เผชิญอยู่

1.2.2 ความสำคัญต่อนักท่องเที่ยว

1) เกิดการรับรู้และมีความเข้าใจเรื่องชุมชนชนบท ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากรธรรมชาติ และประเด็นทางสังคมมากขึ้น

2) เกิดความรู้สึที่ดีต่อชาวบ้าน เกิดความรู้สึผูกพันเป็นเพื่อนเป็นมิตรกับชุมชน

3) เรียนรู้คุณค่าในตัวตนมากขึ้น

4) เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวด้วยกันเกิดกลุ่มเพื่อนที่มีแนวคิด หรือความสนใจใกล้เคียงกัน

ดรรรชนี เอมพันธุ์ และ เรณูภา กลัปลุข (2554 : 67-68) อธิบายว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความสำคัญต่อชุมชน ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.2.1 ด้านเศรษฐกิจ

1) ก่อให้เกิดรายได้ เช่น ได้รับรายได้จากการบริการนำเที่ยวเดินป่า รายได้จากค่าที่พักและอาหารในท้องถิ่นของนักท่องเที่ยว และการซื้อสินค้าของที่ระลึก

2) ก่อให้เกิดการจ้างงานท้องถิ่น ซึ่งเป็นแรงงานที่ต้องใช้ความละเอียด และทักษะเฉพาะ จึงทำให้ได้รับค่าจ้างที่สูงกว่าการจ้างงานใช้แรงงานทั่วไป รวมถึงลดการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเป็นแรงงานในเมืองของประชาชนท้องถิ่น

3) ก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่น ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจะเพิ่มพูนมากขึ้น เมื่อมีการนำเอาทรัพยากรหรือวัตถุดิบของชุมชนมาผลิตและใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น ก่อให้เกิดการกระตุ้นการใช้จ่ายเป็นรอบ ๆ ต่อเนื่องกันไปตามหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า ผลของตัวทวีคูณ (Multiplier effect)

1.2.2 ด้านสังคม

1) ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว หรือจากคำนิยมในการเป็นผู้ดูแลจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่รักษาสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่สร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้

2) ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในท้องถิ่น โดยการได้รับรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว ลดความยากจน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และการท่องเที่ยวอาจนำมาซึ่งการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภคที่เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น เช่น ถนน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ เป็นต้น

3) ก่อให้เกิดองค์ความรู้และทักษะที่เพิ่มเติมขึ้น จากกระบวนการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมระหว่างชุมชนด้วยกัน ชุมชนท้องถิ่นกับหน่วยงานภายนอก และชุมชนท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยว ซึ่งองค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการตัดสินใจจัดการทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชน

4) ก่อให้เกิดการกระชับความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยผ่านการทำงานร่วมกัน ได้รู้จักสนิทสนมกัน มีการพูดคุยสื่อสารกันในชุมชน เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวด้วยดิน เช่น การประกอบอาหารต้อนรับนักท่องเที่ยว การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

5) ก่อให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของท้องถิ่น ซึ่งเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้เยาวชนในท้องถิ่นเห็นคุณค่าของธรรมชาติ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ อันนำมาสู่ความหวงแหนและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวดังกล่าว

6) ลดการอพยพย้ายถิ่นของประชาชนในท้องถิ่น การมีรายได้เพียงพอซึ่งได้รับเพิ่มเติมจากการท่องเที่ยว รวมถึงสร้างอาชีพในท้องถิ่น ย่อมช่วยให้สมาชิกในครัวเรือน เช่น

หัวหน้าครัวเรือน หรือบุตรไม่ต้องอพยพไปหางานและรายได้จากที่อื่น ทำให้สถาบันครอบครัวเข้มแข็ง ลดปัญหาทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นจากการที่ครอบครัวไม่สามารถอยู่พร้อมหน้ากัน ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้มาเยือนและได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่ากลับไป เป็นการสร้างเสริมทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่แข็งแรง

1.2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

- 1) รักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนและไม่เสื่อมโทรม
- 2) คุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความสะอาด สวยงามร่มรื่นและเป็นระเบียบ
- 3) เกิดความหวงแหนในทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมตามมา
- 4) ป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์หรือโบราณสถานต่าง ๆ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนในพื้นที่เหล่านั้นบ่อย ๆ ผู้กระทำความผิด เช่น ลักลอบตัดไม้ ล่าสัตว์ หรือขุดหาทรัพยากรสินค้านี้มีค่าของแผ่นดินจะไม่สามารถดำเนินการได้โดยสะดวก เนื่องจากอาจเป็นที่พบเห็นและถูกจับกุมได้ง่าย
- 5) ทำให้เกิดแนวร่วมในการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ขึ้นระหว่างประชาชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวต่างถิ่น เมื่อมีความรักและหวงแหนในสิ่งเดียวกันแล้ว นักท่องเที่ยวอาจเป็นกำลังสำคัญให้ประชาชนท้องถิ่นในการรักษาทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ชุมชนเกาะยาว จังหวัดพังงา ที่ถ่ายทอดความมุ่งมั่นในการรักษาวิถีการประมงพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยวได้รับรู้และเกิดเครือข่ายความร่วมมือจากนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจเป็นบุคคลในสื่อมวลชน ข้าราชการและเอกชนต่าง ๆ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนได้

1.3 หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนานุกรม (2546 : 43) กล่าวว่า การกำหนดหลักการนี้เป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ได้แก่

- 1.3.1 ชุมชนเป็นเจ้าของ
- 1.3.2 ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทาง
- 1.3.3 ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
- 1.3.4 ยกระดับคุณภาพชีวิต
- 1.3.5 มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
- 1.3.6 คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 1.3.7 ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
- 1.3.8 เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- 1.3.9 เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
- 1.3.10 มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

1.4 องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ (พจนานุกรม, 2546 : 45) ดังนี้

1.4.1 ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ได้แก่

- 1) ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
- 2) มีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
- 3) ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

1.4.2 องค์กรชุมชน ได้แก่

- 1) ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน
- 2) มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ ที่หลากหลาย
- 3) ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

1.4.3 การจัดการ ได้แก่

- 1) มีกฎ กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว
- 2) มีองค์กร หรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้
- 3) มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม
- 4) มีกองทุนชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ

ชุมชน

1.4.4 การเรียนรู้ ได้แก่

- 1) ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง
- 2) มีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน
- 3) สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

1.5 ตัวชี้วัดในการประเมินความสำเร็จของการท่องเที่ยวชุมชน

พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์ (2553 : 68-69) ได้สรุปไว้ว่า ตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินความสำเร็จของการท่องเที่ยวชุมชนนั้นมี 6 ตัวชี้วัด ซึ่งประมวลผลมาจากข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางการท่องเที่ยวชุมชน ได้ดังนี้

1.5.1 การท่องเที่ยวชุมชนจะเป็นการท่องเที่ยวชุมชนที่สำเร็จได้ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและอย่างทั่วถึง เนื่องจากการพัฒนาและบริหารการท่องเที่ยวในชุมชนนั้นไม่สามารถขาดชุมชนได้ ชุมชนต้องสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ การสนับสนุนอย่างเต็มที่จะต้องมาในรูปแบบที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม มีส่วนวางแผน แสดงความคิดเห็น บริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง

1.5.2 ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชนต้องกระจายสู่ชุมชนอย่างยุติธรรมทุกคนในชุมชนควรได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จะเป็นในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ที่ชุมชนได้รับ การยกระดับมาตรฐานชีวิต การจ้างงานที่เพิ่มขึ้นในชุมชน เป็นต้น

1.5.3 การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนต้องดำเนินไปอย่างมีระบบที่ดี และอย่างระมัดระวังเป็นสำคัญ เช่น การมีกระบวนการที่ดี การวางแผนและการจัดการที่ดี การประชาสัมพันธ์ที่ดี เป็นต้น ชุมชนควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนไปอย่างรอบคอบ เพื่อให้ชุมชนได้มีเวลาในการปรับตัวในการเรียนรู้และแก้ไขผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที่

1.5.4 ชุมชนควรที่จะมีความร่วมมือและการสนับสนุนจากภาคีที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนนอกจากจะต้องมีความร่วมมือจากคนในชุมชนแล้ว ชุมชนสามารถได้รับความช่วยเหลือ แนะนำ หรือสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญภายนอกได้ เช่น ภาคธุรกิจ การสนับสนุนทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นต้น

1.5.5 ชุมชนต้องมีเอกลักษณ์ หรือจุดเด่น หรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยวหลักของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หากชุมชนไม่มีเอกลักษณ์หรือจุดเด่น ก็จะไม่มีความน่าสนใจเข้ามาเยี่ยมชมชุมชน เอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันไป เช่น ประเพณี วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชุมชนต่างต้องค้นหาจุดเด่นที่แท้จริงของชุมชนตนเอง เพื่อเกิดการอนุรักษ์เอกลักษณ์นั้นอย่างต่อเนื่อง หากต้องการให้เกิดการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน

1.5.6 การท่องเที่ยวในชุมชนต้องมีการพิจารณาเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมไปด้วย รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนต้องดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างความตื่นตัวทางด้านอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน บางชุมชนจะมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน หรือการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว

2. แนวคิดผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน

การท่องเที่ยวเป็นสินค้าที่มีผลกระทบด้านบวกต่อเศรษฐกิจชุมชน และในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อเศรษฐกิจชุมชนได้เช่นกัน โดยผลกระทบด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวต่อชุมชนทั้งด้านบวกและด้านลบ มีดังนี้ (นพรัตน์ พบลาก และคนอื่น ๆ, 2551 : 15-20)

2.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน

เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนทางด้านบวก อันเป็นประโยชน์หรือผลดีของการท่องเที่ยว ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของชุมชน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

2.1.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ในระยะแรกที่ยังไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น โครงสร้างทางเศรษฐกิจการผลิตของชุมชนท้องถิ่นจะเป็นเศรษฐกิจการเกษตร เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นนั้นอาจยังไม่สามารถผลิตบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ จำเป็นต้องสั่งซื้อสินค้าและบริการจากนอกชุมชนท้องถิ่นมาบริการก่อน ต่อมาเมื่อการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นขยายตัวมากขึ้น จะเริ่มมีการลงทุนผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นขึ้นเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นจากเศรษฐกิจการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

2.1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจจากการผลิตการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวย่อมก่อให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นอย่างเพียงพอ

2.1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์อาชีพและการจ้างงานแก่ชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนท้องถิ่นเกิดการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นย่อมก่อให้เกิดการสร้างอาชีพและการจ้างงานแก่ชุมชนท้องถิ่น เพราะธุรกิจท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ต้องใช้แรงงานมากและแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะที่ต้องมีความชำนาญปานกลางและต่ำ เปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชนท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม นับว่าเหมาะสมกับสภาพของประเทศที่กำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่มีแรงงานส่วนเกินหรือการใช้แรงงานไม่เต็มที่อยู่มาก นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังกระตุ้นให้เกิดความคิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินหรือไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว ยังเป็นการสร้างอาชีพและการจ้างงานให้แก่ชุมชนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังเป็นการนำทรัพยากรบางประเภทที่ถูกทอดทิ้งไร้ค่ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ

2.1.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีการสร้างอาชีพและการจ้างงานจากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นย่อมก่อให้เกิดผลในการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากนักท่องเที่ยวได้นำเงินไปใช้จ่ายใช้สอยซื้อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวจากชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีรายได้ อันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นทางหนึ่ง

2.1.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปถึงย่อมก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างมากแก่ชุมชนท้องถิ่น

2.1.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มรายได้ต่อหัวของชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนท้องถิ่นได้รับรายได้จากการท่องเที่ยว ทำให้รายได้ต่อหัวของประชากรในชุมชนท้องถิ่นเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นเครื่องชี้สถานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นว่ามีความกินดีอยู่ดีขึ้น

2.1.7 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการกระตุ้นการผลิตของชุมชนท้องถิ่น เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีรายได้ต่อหัวของประชากรสูงขึ้น ย่อมสามารถนำรายได้มาใช้จ่ายมากขึ้น ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น กระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น ตามหลักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เมื่อเกิดการใช้จ่ายขึ้นครั้งหนึ่งในระบบเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดการกระตุ้นใช้จ่ายต่อ ๆ กันไปอีกหลายรอบเพราะเมื่อเกิดการใช้จ่ายขึ้นครั้งหนึ่งจะก่อให้เกิดรายได้แก่คนบางกลุ่มบางประเภท จากนั้นบุคคลกลุ่มที่ได้รับรายได้นี้จะนำรายได้ส่วนหนึ่งใช้จ่ายต่อไป และก่อให้เกิดรายได้แก่บุคคลอื่นต่อกันไปเรื่อย เมื่อรวมการใช้จ่ายรอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จะพบว่ามิผลให้เกิดรายได้ที่มีมูลค่าสูงกว่าการใช้จ่ายครั้งแรกหลายเท่าตัว ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เรียกว่า ผลของตัวทวีคูณ จากการคำนวณหาค่าตัวทวีคูณอันเกิดจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า มีค่าตัวทวีคูณเท่ากับ 3.5 เท่าของค่าใช้จ่ายในรอบแรก

2.1.8 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เมื่อชุมชนได้รับรายได้ต่อหัวจากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ย่อมก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิตแก่ชุมชนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ตามทฤษฎีว่าด้วยผลของตัวทวีคูณ ทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ถ้านำรายได้จากการท่องเที่ยวของทุกชุมชนท้องถิ่นมารวมเข้าเป็นรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศก็จะได้รับรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งนับว่ามีความสำคัญมากในการช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศให้น้อยลง หรืออาจทำให้เกิดการเกินดุลได้ จึงเท่ากับเป็นการส่งผลให้ประเทศนั้นเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

2.2 ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน

นอกจากการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบด้านบวกต่อเศรษฐกิจชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวยังมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนด้านลบ ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียหรือปัญหาของการท่องเที่ยว ผลด้านลบของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

2.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหารายได้เป็นฤดูกาลแก่ชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ไม่สามารถสร้างรายได้สม่ำเสมอตลอดปี เนื่องจากเป็นกิจกรรมตามฤดูกาลจึงทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถอยู่รอดในช่วงที่ไม่ใช่ฤดูกาลท่องเที่ยว ซึ่งเป็นช่วงที่ไม่มีรายได้หรือมีรายได้้น้อย เป็นเหตุให้ชุมชนท้องถิ่นไม่สามารถวางใจพึ่งพิงรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักได้ เพราะจะมีความเสี่ยงสูงมาก นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวอาจจะประสบภาวะเสื่อมโทรมจนพินความนิยมของนักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมายหรือมีคู่แข่งมาแย่งตลาดไป หรืออาจประสบปัญหาจากธรรมชาติที่แปรผันไปจนแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นนั้นไม่มีความดึงดูดใจอีกต่อไป

2.2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาภาวะว่างงานนอกฤดูกาลแก่ชุมชนท้องถิ่น เมื่อการท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นฤดูกาล จึงมีข้อจำกัดที่จะจัดสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวในช่วงนั้นนอกฤดูกาลท่องเที่ยว สถานการณ์เช่นนี้ย่อมทำให้เกิดปัญหาต่อการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวจึงต้องแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้อุรกิจของตนเองอยู่รอด เช่น การลดราคาสินค้าและบริการในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว การปลดคนงานออกบางส่วนในช่วงนอกฤดูกาล เป็นต้น ก่อให้เกิดภาวะการว่างงานนอกฤดูกาลท่องเที่ยวขึ้นในชุมชนท้องถิ่น

2.2.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการถ่ายเทแรงงานจากท้องถิ่นอื่น การท่องเที่ยวทำให้เกิดการถ่ายเทแรงงานจากชุมชนท้องถิ่นอื่นเข้ามาทำงานในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำให้แรงงานที่มีคุณภาพต่ำส่วนหนึ่งเข้ามาขายบริการในธุรกิจท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลเสียต่อธุรกิจท่องเที่ยวโดยรวม จึงต้องเสียค่าใช้จ่ายในการพัฒนาคุณภาพแรงงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาอัตราค่าครองชีพสูงแก่ชุมชนท้องถิ่น เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ย่อมต้องมีสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเกิดขึ้น เป็นเหตุให้ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวถือโอกาสโก่งราคาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ทำให้ราคาของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวสูงขึ้น ก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นในชุมชนท้องถิ่นนั้น ทำให้ค่าครองชีพของชุมชนท้องถิ่นสูงขึ้นตามไปด้วย

2.2.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศแก่ชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในการผลิตสินค้าและบริการท่องเที่ยว

เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้มหาศาลมาสู่ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีการสั่งซื้อสินค้าที่เป็นวัตถุดิบจากต่างประเทศมาบริการนักท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดปัญหาการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศและก่อให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้ามากขึ้น

2.2.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์กันแก่ชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวมีผลนำไปสู่การแข่งขันในการผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นเหตุให้เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์กันขึ้นในหมู่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวด้วยการตัดราคาแข่งกัน โดยมุ่งหมายจะขจัดคู่แข่งให้ออกจากธุรกิจการท่องเที่ยวไป แม้จะต้องขาดทุนก็ตาม อันเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวม

2.2.7 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาส่วนแบ่งผลประโยชน์อันควรได้ของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกชุมชนท้องถิ่นเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งบางธุรกิจท่องเที่ยวอาจมีบริษัทต่างชาติเข้ามาผูกขาดดำเนินการ ทำให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในอัตราส่วนค่อนข้างน้อย ซึ่งในความถูกต้องผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ควรตกอยู่กับคนในชุมชนท้องถิ่น

2.2.8 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาราคาที่ดินแก่ชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งธุรกิจเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ที่ดิน ทำให้ราคาที่ดินในชุมชนสูงขึ้น โดยเฉพาะที่ดินที่มีทำเลดี มีการแย่งกันซื้อที่ดินทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้นก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นในระยะสั้นเมื่อที่ดินราคาสูงอาจเป็นผลดีต่อเจ้าของที่ดินในชุมชนท้องถิ่นที่สามารถขายที่ดินในราคาดี แต่ในระยะยาวจะเป็นผลเสียต่อคนในชุมชนท้องถิ่น

2.2.9 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวทำให้มีนักท่องเที่ยวและแรงงานจากชุมชนท้องถิ่นอื่นหลั่งไหลเข้ามายังชุมชนท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจสร้างปัญหาให้แก่ชุมชนท้องถิ่นที่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบชุมชนเพิ่มขึ้น เพื่อคงไว้ซึ่งการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ปัญหาค่าใช้จ่ายที่ชุมชนท่องเที่ยวต้องจ่ายมีอยู่ 3 ประการ คือ ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการกำจัดของเสียและขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบูรณะซ่อมแซมความเสียหายของทรัพยากรการท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดหาสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น

3. แนวคิดการวัดการกระจายรายได้

การวัดการกระจายรายได้โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ มีรายละเอียดดังนี้ (ประไพพิศ สวัสดิ์รัมย์ และมุขสุดา พูลสวัสดิ์, 2554 : 37-38)

3.1 การวัดโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) เป็นวิธีที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป เนื่องจากมีแนวคิดทางทฤษฎีรองรับที่ชัดเจน และสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยการใช้เส้นโค้งลอเรนซีในการอธิบาย การวัดการกระจายรายได้โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ เริ่มจากการเรียงลำดับครัวเรือนตามรายได้ที่ได้รับจากน้อยไปมาก แล้วทำการแบ่งกลุ่มตามลำดับที่ของครัวเรือน จากนั้นนำมาหาค่าร้อยละของความถี่สะสมทั้งทางด้านจำนวนครัวเรือนและรายได้ เมื่อได้ค่าร้อยละของความถี่สะสมของ

ทั้งจำนวนครัวเรือนและรายได้ ก็นำมาแสดงเป็นรูปกราฟเรียกว่า เส้นโค้งลอเรนซ์ สามารถหาค่าสัมประสิทธิ์จีนิ ได้จากสูตรดังต่อไปนี้

$$G = 1 - \sum_{i=0}^{n-1} K_{i+1} (Y_i + Y_{i+1})$$

โดยกำหนดให้

G = ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ

K_i = อัตราส่วนร้อยละของครัวเรือน

i = 1, 2, 3..., n

n = จำนวนชั้นของรายได้

Y_i = อัตราส่วนร้อยละสะสมของรายได้ของครัวเรือนจนถึงลำดับที่ i

สัมประสิทธิ์จีนิมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 1 ถ้าสัมประสิทธิ์จีนิมีค่าเท่ากับ 0 หมายถึง การกระจายรายได้มีความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ ถ้าค่าสัมประสิทธิ์จีนิมีค่าเท่ากับ 1 หมายถึง การกระจายรายได้มีความไม่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ หากสัมประสิทธิ์จีนิมีค่าต่ำลง แสดงว่า การกระจายรายได้อีกมีความเป็นธรรมมากขึ้น ในทางตรงข้ามหากสัมประสิทธิ์จีนิมีค่ามากขึ้น แสดงว่า การกระจายรายได้มีความเป็นธรรมน้อยลง

ข้อมูลทั่วไปของตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

จากข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี (องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว, 2563) พบว่า ตำบลบางสระแก้วมีประวัติความเป็นมา สภาพทั่วไป และสภาพทางเศรษฐกิจ ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมา

ในอดีตที่ผ่านมา ก่อนที่ชาวบ้านจะเข้ามาลงรากสร้างฐาน พื้นที่นี้เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีลักษณะเป็นที่เนินและที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่แถบชายทะเล มีลำคลองไหลผ่านเป็นการแบ่งแยกพื้นที่ระหว่างป่าไม้เบญจพรรณ ได้แก่ ต้นยางนา ต้นยางใต้ ตะเคียน ต้นไผ่ ต้นประดู่ ซึ่งเป็นพืชน้ำจืด และป่าชายเลน ได้แก่ ต้นโกงกาง ต้นจอกวาด ต้นแสม ต้นลำพู ต้นลำแพน ต้นกะสัก ต้นโปรง ต้นกะบูน ซึ่งเป็นพืชน้ำเค็ม เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งป่าเบญจพรรณและป่าชายเลน จึงเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและหาอาหารของสัตว์นานาชนิด ได้แก่ ช้างป่า เสือลายพาดกลอน เสือปลา เสือแปลง นากทะเล จระเข้ น้ำเค็ม ลิงแสม (ปัจจุบันสัตว์เหล่านี้สูญพันธุ์ไปจากพื้นที่แล้ว) นอกจากนี้ยังมีสัตว์ปีกและสัตว์เลื้อยคลานอีกหลายชนิด ซึ่งมีหลักฐานอ้างอิงจากการบอกเล่าและพบเห็นของชาวบ้านในรุ่นปู่ย่า ที่เล่าสืบต่อกันมา และหลักฐานอ้างอิงที่ทำให้เชื่อได้ว่าเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหากินของช้างป่าก็คือ แอ่งดินที่ช้างป่ามาอนรวมกันและเกลือกกลิ้ง เมื่อมีฝนตกก็จะมีน้ำขังในแอ่งดิน ช้างได้อาศัยน้ำที่ขังอยู่สำหรับกินและนอนเล่นจนมีขนาดกว้างและลึกมากขึ้น มีปรากฏทั่วไปในพื้นที่จำนวน 9 แห่ง ชาวบ้านเรียกว่า “สระ” ต่อมาชาวบ้านได้ใช้จำนวนสระมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านบางสระแก้ว”

2. การอพยพสร้างถิ่นฐาน

มีการสันนิษฐานว่า ผู้ที่เข้ามาสร้างถิ่นฐานเป็นชนกลุ่มแรกน่าจะเป็นชาวช่องที่เป็นคนพื้นที่เดิมของจังหวัดจันทบุรี ต่อมาเกิดการติดต่อค้าขายกับชาวจีน ชาวจีน และคนไทยจากภาคใต้ โดยอาศัยการเดินทางด้วยเรือ พื้นที่ตำบลบางสระแก้วมีทำเลเหมาะสมที่จะใช้เป็นที่พักแรมและหลบมรสุม การติดต่อค้าขายก่อให้เกิดความสัมพันธ์ยาวนานเป็นชุมชนใหญ่โตขึ้นจากที่พักชั่วคราวมาเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินหลักจากกลุ่มชนเชื้อชาติเดียวขยายตัวเป็นกลุ่มชนหลายเชื้อชาติมาอยู่รวมกันมีทั้งชาวช่อง ชาวไทยภาคใต้ ชาวจีน ชาวจีน มีร่องรอยหลักฐานที่สันนิษฐานได้ จากสำเนียงภาษาพูดพื้นบ้าน จะมีลักษณะเป็นสำเนียงของผสมกับภาษาพื้นบ้านภาคใต้ จากประเพณีพื้นบ้าน และจากต้นตระกูลของชาวบ้านในปัจจุบัน จะมีเชื้อสายสืบทอดมาจากชาวจีนบ้าง ชาวจีนบ้าง

3. สภาพทั่วไป

3.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี มีเขตการปกครอง รวม 5 หมู่บ้าน ได้แก่

- หมู่ที่ 1 บ้านเนิน
- หมู่ที่ 2 บ้านกลาง
- หมู่ที่ 3 บ้านเนินกลาง
- หมู่ที่ 4 บ้านล่าง
- หมู่ที่ 5 บ้านแฉวนา

มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อดำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี รวมระยะทางประมาณ 7.5 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อดำบลคลองน้ำเค็ม อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี รวมระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร

ทิศใต้ ติดต่อดำบลปากน้ำแหลมสิงห์ อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี รวมระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อดำบลบางกะไชย อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี รวมระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร

3.2 ประชากร

จำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น 2,150 คน แบ่งเป็นชาย 1,005 คน หญิง 1,145 คน ครัวเรือน 768 ครัวเรือน แยกตามหมู่บ้าน (ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม 2563) ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 จำนวนประชากรตำบลบางสระแก้ว

หมู่ที่	ชาย	หญิง	รวม	ครัวเรือน
หมู่ที่ 1 บ้านเนิน	348	398	746	260
หมู่ที่ 2 บ้านกลาง	165	167	332	116
หมู่ที่ 3 บ้านเนินกลาง	146	169	315	114
หมู่ที่ 4 บ้านล่าง	183	200	383	170
หมู่ที่ 5 บ้านแฉวนา	163	211	374	106
รวม	1,005	1,145	2,150	768

ที่มา : (องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว, 2563)

3.3 จำนวนพื้นที่

องค์การบริหารส่วนตำบลบางสระแก้ว มีพื้นที่ปกครอง 22.45 ตารางกิโลเมตร

3.4 การท่องเที่ยว

ตำบลบางสระแก้ว เป็นตำบลหนึ่งที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติ และมีผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เสื่อกกบางสระแก้ว ซึ่งเป็นสินค้าขึ้นชื่อของทางจังหวัดจันทบุรี ทุกปีจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

- 1) ศูนย์ศิลป์เสื่อบางสระแก้ว ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 1
- 2) กลุ่มทอเสื่อกกมะลิ แก่นจันทร์ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2
- 3) กลุ่มทอเสื่อกกสุริยา แก่นจันทร์ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 5
- 4) ป่าตะกาดใหญ่ (ป่าชายเลน) ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 4
- 5) บ้านปลาธนาคารปู ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 5
- 6) ตลาดสี่มุมเมรุ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2

3.5 ภูมิประเทศ

ตำบลบางสระแก้ว มีสภาพเป็นที่ลุ่มแบบชายทะเล มีลำคลองไหลผ่านหลายสาย เช่น คลองพลั่ว คลองบางสระแก้ว คลองหนองบัว เชื่อมติดต่อกันตลอด

4. สภาพทางเศรษฐกิจ

4.1 อาชีพ

ลักษณะการประกอบอาชีพของประชากรในตำบลบางสระแก้ว ประกอบอาชีพทางด้านเกษตร มีการทำนาข้าว ปลูกกอก ปลูกปอ และถั่วลิสง หมุนเวียนกันตลอดปี และมีการทอเสื่อ ซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัด อาชีพรองลงมา คือ การเลี้ยงกุ้ง กูลาดำ การเลี้ยงหอยนางรม การทำประมงขนาดเล็ก และการทำสวนทุเรียน สวนเงาะ สวนมังคุด ในต่างท้องถิ่นนอกเขตตำบล ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพขึ้นไป

4.2 หน่วยธุรกิจนอกเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

- 1) ร้านค้า 12 แห่ง

- 2) สถานีบริการน้ำมันแบบหยอดเหรียญ/หลอด 2 แห่ง
- 3) ร้านรับซื้อของเก่า 1 แห่ง
- 4) อู่ซ่อมรถ 3 แห่ง
- 5) บ้านเช่า 5 แห่ง
- 6) ร้านเสริมสวย 4 แห่ง
- 7) ร้านล้างอัดฉีด 1 แห่ง
- 8) คลินิกเอกชน 1 แห่ง
- 9) ตลาด 1 แห่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว

นพรัตน์ พบลาภ และคนอื่น ๆ (2551 : 75-79) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาครซึ่งได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อศึกษาปริมาณและการกระจายของผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านบวกจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า เศรษฐกิจชุมชน ปริมาณและการกระจายตัวทางด้านเศรษฐกิจด้านบวกอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ รายได้ของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เกิดการกระจายรายได้ไปยังส่วนต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น มีการขยายการลงทุนในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการบริการทางการท่องเที่ยว มีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการ มาตรฐานการครองชีพของครัวเรือนอยู่ในระดับดีขึ้น เกิดการกระตุ้นการผลิตของชุมชน ขายผลผลิตได้มากขึ้น และพัฒนาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ในการผลิตสินค้า ส่วนผลกระทบทางเศรษฐกิจด้านลบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว พบว่า การท่องเที่ยวเกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน ปริมาณและการกระจายตัวทางด้านเศรษฐกิจด้านลบอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ปัญหาราคาที่ดินสูงขึ้น การนำเข้าแรงงานจากต่างถิ่นหรือหมู่บ้านอื่น รายได้เป็นฤดูกาลไม่มีความแน่นอน การว่างงานนอกฤดูกาลท่องเที่ยว ภาวะหนี้สินของครอบครัว ค่าครองชีพสูงขึ้น เศรษฐกิจของชุมชนต้องพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวเท่านั้น และปัญหาเกี่ยวกับส่วนแบ่งผลประโยชน์

ฐิรชญา มณีเนตร (2552 : 17-32) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นจากการเติบโตของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นจากการเติบโตของแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์พิมายที่ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและสภาพสังคมของชุมชนเทศบาลตำบลพิมาย ซึ่งมีผลกระทบของการท่องเที่ยวมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ แบ่งตามด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านบวกที่สุด ได้แก่ การประกอบอาชีพหลักและอาชีพรอง รองลงมาคือ มูลค่าราคาที่ดินในชุมชน ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ การใช้

จ่ายในครอบครัว รองลงมาคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และการว่างงานของสมาชิก ด้านสังคม ผลกระทบด้านบวกมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวสร้างงานสร้างอาชีพก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน รองลงมาคือ การท่องเที่ยวนำความเจริญมาสู่หมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกัน อาชญากรรม มีการพัฒนาความรู้ควบคู่กับคุณธรรม ด้านวัฒนธรรม ผลกระทบด้านบวกที่สุด ได้แก่ การใช้ภาษาท้องถิ่น รองลงมาคือ การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตและอาหารท้องถิ่น ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ความศรัทธาและความเชื่อดั้งเดิมลดลง และด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านบวกมากที่สุด ได้แก่ การท่องเที่ยวทำให้ชาวบ้านรักษาและหวงแหน สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รองลงมาคือ ความสะอาดของห้องน้ำ ผลกระทบด้านลบมากที่สุด ได้แก่ ความแออัดในการจัดสรรพื้นที่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือ การท่องเที่ยวทำให้สิ่งปลูกสร้าง ที่บดบังทัศนียภาพอันสวยงาม และการท่องเที่ยวทำให้ขยะมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้ง 4 ด้าน สามารถนำมากำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมายให้เกิด ความเหมาะสมและยั่งยืน ดังนี้ 1) การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ รวมถึงวัฒนธรรมอันดีงาม ภายในท้องถิ่น 2) การบูรณะ ปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ให้มีความมั่นคงแข็งแรง 3) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น ในลักษณะของเครือข่ายประชาสังคมจากทุก ภาคส่วน 4) การสร้างผลตอบแทนด้านเศรษฐกิจให้ควบคู่ไปกับกิจกรรมการอนุรักษ์ 5) การสร้าง จิตสำนึกในการเคารพกฎกติกาทางสังคม และ 6) การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติ ร่วมกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ให้มีความสมบูรณ์

ธมกร ธาราศรีสุทธิ (2555 : 102-115) ศึกษาเรื่อง แนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบทาง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำท่าคา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ของชุมชนตลาดน้ำท่าคา และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำท่าคา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนา การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบของภาพรวมในระดับปานกลาง โดยมีผลกระทบทางบวกด้าน เศรษฐกิจและสังคมในระดับสูง มีผลกระทบด้านลบด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง ผลกระทบด้าน เศรษฐกิจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และภูมิภาคนา ผลกระทบ ด้านสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และระยะเวลาอยู่อาศัย และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นเพื่อให้การท่องเที่ยวยั่งยืนจึงควรส่งเสริมให้มี การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมุ่งประโยชน์ระยะยาว เน้นการมีส่วนร่วม สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถพึ่งพิงตนเองด้วยการสร้างงาน สร้างอาชีพ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ขายสินค้าที่ผลิตได้ใน ชุมชน มีการกระจายรายได้ในชุมชนอย่างเป็นธรรม จัดกิจกรรมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของ ชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม

นาฎวดี เจือจันทร์, สุนันทา เลาวัฒนศิริ และวีระพล ทองมา (2555 : 52-68) ศึกษา เรื่องผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ กรณีศึกษา ตำบลบ้านแรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางด้าน สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในตำบลแม่แรม อำเภอ

แมร์มิจ จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อเสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ จากการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในตำบลแมร์มิจ อำเภอแมร์มิจ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบด้านสังคม ด้านบวกอยู่ในระดับมากคือ สาธารณูปโภคต่าง ๆ ในชุมชนดีขึ้น ด้านลบอยู่ในระดับปานกลางคือ คนในชุมชนเกิดความขัดแย้งกันและกัน ผลกระทบด้านวัฒนธรรม ด้านบวกอยู่ในระดับมาก คือ การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ด้านลบอยู่ในระดับปานกลางคือ การเชื่อฟังให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสลดลง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจด้านบวกอยู่ในระดับมาก คือ เกิดการจ้างงานภายในชุมชนมากขึ้น ด้านลบอยู่ในระดับปานกลาง คือ เกิดการซื้อขายที่ดินและเก็งกำไรราคาที่ดินจากนายทุนต่างถิ่น ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ด้านบวกอยู่ในระดับมาก คือ ในชุมชนให้ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมากขึ้น ด้านลบอยู่ในระดับมาก คือ เกิดปัญหาปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นในชุมชน

พันธ์เทวีช ยงดี, ศิริวรรณ กวงเพ็ง และสมมาตร ผลเกิด (2558 : 126-135) ศึกษาเรื่องผลกระทบการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจชุมชนรอบปราสาทหินเขาพนมรุ้งและปราสาทหินเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชุมชนรอบปราสาทหินเขาพนมรุ้งและปราสาทหินเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวของปราสาทหินเขาพนมรุ้งและปราสาทหินเมืองต่ำมีผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อชุมชนรอบปราสาท ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือ กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจที่พัก ธุรกิจอาหาร และเครื่องดื่ม ได้รับรายได้หลักจากการท่องเที่ยวโดยการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว มีการสร้างงานสร้างรายได้ให้ชุมชน โดยมีการจ้างงานกับสมาชิกในชุมชน ทางอ้อมคือ การท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้และการสร้างงานแก่คนในชุมชนในหลายระดับ เนื่องจากธุรกิจที่พัก ธุรกิจอาหาร และเครื่องดื่ม จำเป็นต้องพึ่งพาธุรกิจอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน ส่งผลให้ธุรกิจอื่น ๆ เกิดการจ้างงานในธุรกิจของตน นอกจากนี้ในส่วนของลูกค้า เมื่อได้รับเงินค่าจ้างก็จะนำเงินมาใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากร้านค้าของคนในชุมชน ดังนั้นการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวสามารถสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับชุมชน การมีรายได้จากการท่องเที่ยวยังสามารถกระจายไปสู่ท้องถิ่นได้ด้วยการใช้จ่ายซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค รวมถึงบริการในท้องถิ่นได้อีกมากมาย

ศรันยา พรหมจิโน, ชูเกียรติ ชัยบุญศรี และอนุภาค เสาร์เสาวภาคย์ (2558 : 51-65) ศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนในอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่ออำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจในด้านบวกคือ ประชาชนมีอาชีพที่หลากหลายมากขึ้น มีการลงทุนภายในชุมชนเพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการจ้างงานภายในชุมชนเพิ่มขึ้น ในส่วนผลกระทบด้านเศรษฐกิจในด้านลบพบว่า ทำให้ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาสูงขึ้น ค่าใช้จ่ายของคนในชุมชนสูงขึ้น ผลกระทบด้านสังคมในด้านบวก คือ ทำให้คนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ส่วนผลในด้านลบคือ ปัญหาในเรื่องยาเสพติด ปัญหาความขัดแย้ง ทำให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของคนในชุมชนลดลง ผลกระทบด้านวัฒนธรรมของชุมชนพบว่า ผลกระทบในด้านบวกการนำเข้ามาของเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก ทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์ในการดำรงชีวิตมากขึ้น ส่วนผลกระทบด้านลบคือ คนในชุมชนเกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างถิ่น นิยมแต่งกายพื้นเมืองลดลง ทำให้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป และผลกระทบด้าน

สิ่งแวดล้อมพบว่า ในด้านบวกคือ ชุมชนมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ในด้านลบคือ ชุมชนได้รับผลกระทบในเรื่องของการขยายตัวของชุมชนไม่เป็นระเบียบ เกิดการรุกรานพื้นที่สาธารณะประโยชน์ ปริมาณขยะ น้ำเสีย และมลพิษทางอากาศเพิ่มขึ้น

เกวลิน หนูสุทธิ (2559 : 43-58) ศึกษาเรื่องการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวปัจจุบันของหมู่บ้านแม่กลางหลวง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง และเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนในหมู่บ้านแม่กลางหลวง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันสถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง นักท่องเที่ยวมีอัตราการเติบโตเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 34.48 โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ 55.52 และนักท่องเที่ยวต่างประเทศร้อยละ 55.52 นิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม ประชากรในหมู่บ้านแม่กลางหลวงประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ คณะกรรมการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มบริการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้ประกอบการรีสอร์ท ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ประกอบการร้านอาหาร ผู้ประกอบการร้านค้ากาแฟ สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ได้แก่ บริการด้านที่พัก บริการนำเที่ยวเส้นทางธรรมชาติ บริการรับส่งนักท่องเที่ยว กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมของชาวปกากะญอ และผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น ข้าวกลิ้ง ผ้าทอปกากะญอ การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่กลางหลวง พบว่า ตัวแปรที่อธิบายความสัมพันธ์กับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือน คือ ความคาดหวังผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และอาชีพหลักของหัวหน้าครัวเรือน ตัวแปรทั้งสี่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการศึกษาแนวทางในการจัดการผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแม่กลางหลวง พบว่า แนวทางการจัดการผลกระทบแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ คือ การส่งเสริมให้ครัวเรือนในหมู่บ้านแม่กลางหลวงมีรายได้เพิ่มขึ้น ควรมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม ด้านสังคม คือ ควรมีกฎระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่เข้ามาประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ด้านวัฒนธรรม คือ ควรมีการฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ควรพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้สามารถแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้ และควรส่งเสริมให้มีการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นเมือง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

ธงชัย ศรีเบญจโชติ และคนอื่น ๆ (2558 : 45-120) ศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางสระแก้ว เพื่อพัฒนาและกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวโดยชุมชนในตำบลบางสระแก้ว เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวของพื้นที่ตำบลบางสระแก้ว และเพื่อสร้างแผนการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบางสระเก้า มีการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางสระเก้า เพื่อทำหน้าที่ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบางสระเก้า มีการกำหนดทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนใน 4 ด้าน คือ อาหารพื้นเมือง กิจกรรมการท่องเที่ยว องค์ความรู้ และประเพณี และนำกิจกรรมการท่องเที่ยวมาใช้ในการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวออกเป็น 4 เส้นทาง ซึ่งในการกำหนดราคา การท่องเที่ยวแต่ละเส้นทาง ได้กำหนดให้มีการกระจายผลประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเป็นค่าตอบแทนให้แก่ผู้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามเส้นทางการท่องเที่ยว ค่าตอบแทนผู้นำทางค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และจัดสรรเงินจำนวน 150 บาทต่อคน เข้าสู่กองทุนอนุรักษ์วิถีบางสระเก้า ด้วยการท่องเที่ยว มีการกำหนดกฎ ระเบียบของกลุ่ม และข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยว และร่วมกันกำหนดแผนการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์ และสุธี ประศาสน์เศรษฐ์. (2560 : 126-148) ศึกษาเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา ชุมชนบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพอย่างยั่งยืน และเพื่อวิเคราะห์กระบวนการและวิธีการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชุมชนบางสระเก้า คือ ปัจจัยเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การพึ่งพารายนอกและเน้นการผลิตเพื่อขาย การใช้ชีวิตตามกระแสบริโภคนิยม การใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย ขาดการออม และภาวะหนี้สิน เนื่องจากความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ ปัจจัยเสี่ยงด้านสังคม ได้แก่ ภัยมุขที่เกิดขึ้นในชุมชน วิถีชีวิตแบบปัจเจกบุคคล และการล่มสลายของวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ปัจจัยเสี่ยงทางด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ระบบนิเวศถูกทำลาย ป่าชายเลนถูกบุกรุกแผ้วถาง ในส่วนของกระบวนการและวิธีการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของชุมชน พบว่า ด้านเศรษฐกิจได้มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรทางเศรษฐกิจ การจัดตั้งองค์กรการเงินและสวัสดิการในชุมชนบางสระเก้า ด้านสังคมมีการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรเพื่อขับเคลื่อนงานสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับมิติสังคมและวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อมได้มีโครงการบ้านปลาธนาคารปู โครงการฟื้นฟูป่าชายเลนและพื้นที่สีเขียวในชุมชน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการกระจายรายได้ในชุมชน

ทัศนีย์ นาคเสนีย์ (2555 : 57-65) ศึกษาเรื่องรูปแบบของการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจลักษณะทั่วไปด้านภูมิศาสตร์ ประชากร และการประกอบกิจกรรมหรือทำธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เพื่อสำรวจพฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเขตอำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และเพื่อศึกษารูปแบบของการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวและความเสมอภาคของการกระจายรายได้สู่ชุมชน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า อำเภอสวนผึ้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติและศิลปวิทยาการ ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มาจากภาคกลาง นิยมเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีความต้องการเดินทางมาสวนผึ้งเพื่อพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ มีค่าใช้จ่ายในการเดินทางเป็นค่าอาหารและของฝากของที่ระลึก ครั้งละ 1,000-2,500 บาท

ผลการวัดการกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวกระจายสู่ชุมชนอำเภอสวนผึ้งโดยใช้เส้นโค้งลอเรนซ์ พบว่า การท่องเที่ยวช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในอำเภอสวนผึ้งมีอาชีพ มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่การกระจายรายได้ของประชาชนที่เกิดจากการท่องเที่ยวมีความเสมอภาคน้อยกว่าการกระจายรายได้จากการประกอบอาชีพนอกการท่องเที่ยว

ฉัตรพนธ์ โควิจิตร (2546 : 41-49) ศึกษาเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านการกระจายรายได้ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบ้านผานกกกและบ้านบวกเตย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อโครงสร้างรายได้และการกระจายรายได้ของชุมชนในชนบท โดยศึกษาเปรียบเทียบบ้านผานกกกและบ้านบวกเตย ผลการศึกษาพบว่า บ้านผานกกกมีรายได้รวมเฉลี่ย 93,227 บาทต่อครัวเรือน บ้านบวกเตยมีรายได้รวมเฉลี่ย 57,686 บาทต่อครัวเรือน เมื่อวิเคราะห์ถึงโครงสร้างรายได้โดยการเปรียบเทียบสัดส่วนรายได้ตามขั้นรายได้ของครัวเรือน 5 กลุ่ม ตามระดับของรายได้รวม กลุ่มที่จนที่สุดในบ้านผานกกก มีรายได้รวมคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 4.05 ของรายได้รวมทั้งหมด และในกลุ่มที่รวยที่สุด มีรายได้รวมคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 41 ของรายได้รวมทั้งหมด ส่วนบ้านบวกเตย กลุ่มที่จนที่สุดมีรายได้รวมคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 4.61 ของรายได้รวมทั้งหมด และในกลุ่มที่รวยที่สุดมีรายได้รวมคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับร้อยละ 44.43 ของรายได้รวมทั้งหมด ผลการศึกษาด้านการกระจายรายได้พบว่า ครัวเรือนบ้านผานกกกมีค่าดัชนีจินีของรายได้ภาคเกษตรเท่ากับ 0.347 ส่วนบ้านบวกเตยมีค่าดัชนีจินีของรายได้ภาคการเกษตรเท่ากับ 0.381 เมื่อรวมรายได้ภาคการเกษตรกับรายได้นอกภาคการเกษตรพบว่า บ้านผานกกกมีค่าดัชนีจินีของรายได้รวมลดลงเท่ากับ 0.383 ในขณะที่ครัวเรือนบ้านบวกเตยมีค่าดัชนีจินีของรายได้รวมที่เพิ่มขึ้นเท่ากับ 0.363 ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การมีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านผานกกกทำให้การกระจายรายได้ของรายได้รวมครัวเรือนมีความเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น

ประไพพิศ สวัสดิ์รัมย์ และमुखसुदा พูลสวัสดิ์ (2554 : 31-41) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายตัวของการท่องเที่ยว โครงสร้างรายได้ และการกระจายรายได้ของชุมชนท่องเที่ยวในภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการขยายตัวของการท่องเที่ยว ชุมชน โครงสร้างรายได้ และการกระจายรายได้ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออก คือ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ผลการศึกษพบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการขยายตัวของการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกคือ ปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว และการให้บริการท่องเที่ยว สำหรับโครงสร้างรายได้ส่วนใหญ่ของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนจะเป็นรายได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีสัดส่วนมากที่สุด โดยรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์เป็นรายได้ที่มีสัดส่วนมากที่สุด ส่วนรายได้ที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวจะมีรายได้จากเงินเดือนเป็นรายได้ที่มีสัดส่วนมากที่สุด การกระจายรายได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และรายได้ที่ไม่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีการกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.7006 และ 0.6929 ตามลำดับ

ภคพร คงแก้ว (2554 : 39-64) ศึกษาเรื่องการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยว อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยว อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สัดส่วนการประกอบอาชีพทางการท่องเที่ยว ระดับการรับรู้เรื่องความพอใจในประโยชน์ที่ครัวเรือนได้รับจากกิจกรรมการ

ท่องเที่ยว การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว และความสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการมีรายได้จากการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า ระดับการรับรู้เรื่องความพอใจในประโยชน์ที่ครัวเรือนได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ครัวเรือนมีความพึงพอใจด้านสังคมมากที่สุด การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์จีวีจี พบว่า รายได้ของครัวเรือนที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวมีค่าสัมประสิทธิ์จีวีจีเท่ากับ 0.375 และรายได้ครัวเรือนที่ไม่ได้เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวมีค่าสัมประสิทธิ์จีวีจีเท่ากับ 0.434 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีรายได้ทางการท่องเที่ยว ได้แก่ จำนวนการเข้ารับการอบรม จำนวนปีเฉลี่ยการศึกษาในครัวเรือน และจำนวนวันทำงานด้านการท่องเที่ยวเฉลี่ย แนวทางการปรับปรุงการมีรายได้จากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวคือ จัดให้มีการฝึกอบรมด้านวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีอาชีพด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น และส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาในระดับสูง เพื่อความยั่งยืนในการพัฒนาประชาชนในพื้นที่ศึกษา

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี